پیشنهاد کتاب

واکاوی ستیزهای معرفت‌شناسی در ایران باستان

حمیدرضا دالوند

این نیز از دستاوردهای انقلاب مشروطیت بود که ایرانیان به جست وجوی هویت ملی خویش در جهان باستان پرداختند و کوشیدند تا هویت ملی و مفهوم ملت را با توجه به ریشه های خود در عصر باستانی ایران تعریف کنند. چنین گرایش پررنگی در درون انقلاب مشروطه، زمینه مناسبی برای پیدایش مطالعات بعدی در ایران شد.

با این همه، امروزه پس از یک سده که کارنامه ایرانیان در پژوهش «ایران باستان» را بررسی می کنیم، اثر چشم گیری نمی یابیم و آنچه در این زمینه انتشار یافته است نتیجه کوشش های ایران شناسان غربی است. سلطه آنان بر تحقیقات حوزه باستان شناسی، زبان شناسی، تاریخ، هنر و فرهنگ «ایران باستان» آنچنان است که هیچ نوشته ای در این زمینه یافت نمی شود مگر متکی بر آرای آنان باشد. بیش از هفتاد سال از انتشار ایران باستان نوشته حسن پیرنیا می گذرد که نخستین کار جدی ایرانیان در زمینه تاریخ ایران باستان است. این نیز ترجمه ای از متون کهن یونان و روم است که نویسنده از متن های فرانسوی گرفته است. کار پیرنیا دنبال نشد و آنچه صورت گرفت، ترجمه پژوهش های ایران شناسان روسی و غربی است که تا امروز نیز ادامه دارد.

از دهه پنجاه شمسی بدین سو که تحصیل کردگان ایرانی به تدریج از دانشگاه ها و مراکز آموزشی اروپا و آمریکا فارغ التحصیل شدند، سهم ایرانیان در مطالعات ایران شناسی علمی بیشتر شد و اگر هنوز آثار سترگ یا کلاسیک چندانی در پهنه ایران باستان نیافریده اند ولی نقش آنان در پژوهش های اینچنینی امیدوار کننده است.

نکته ارزشمندی که در پژوهش های ایرانیان در سال های اخیر دیده می شود، طرح مفاهیم و مسائل بنیادین فرهنگ ایرانی است که ریشه در روزگاران کهن دارد. به سخن دیگر، پژوهشگر ایرانی برای پاسخ مشکلات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی جامعه به

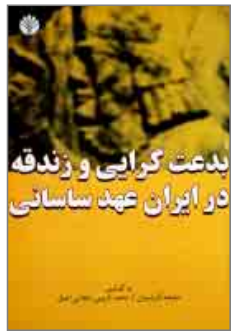

واکاوی ایران باستان دست زده است. این گونه مطالعات کاربردی می تواند «بینش تفاخر» را که بر پایه هیجان و احساسات ملی استوار است، به «تعقل» تغییر دهد و با مؤثر جلوه دادن نقش و تأثیر دنیای دور از دسترس روزگار باستان در زندگی روزمره مردم، آن را عینیتی تازه و زنده بخشد.

«بدعت گرایی و زندقه در ایران عهد ساسانی» به کوشش ملیحه کرباسیان و محمد کریمی به تازگی منتشر شده است، نمونه ای از همین چرخش نگاه در مطالعات ایران شناسی ایرانیان است. این مجموعه که عنوان های بعدی آن یا زیر چاپ یا در حال آماده شدن هستند، به کشاکش های معرفتی ایران باستان می پردازد که میراث آن تا به روزگار ما پابرجا مانده است. «بدعت گرایی و زندقه در ایران عهد ساسانی» به تحلیل حاکمیت تک نگاهی دینی و معرفتی و تلاش دگراندیشان دوران ساسانی یا ستیز مخالفان برای رهایی از چنین سلطه فکری سنگینی می پردازد. آن هم نه از دید یک نفر، بلکه در این دفتر کوچک نام آورانی از پژوهشگران ایرانی و غیرایرانی همچون استاد احمد تفضلی، تورج دریایی، یحیی ذکا، شائول شاکد، علی نقی منزوی، مهرداد بهار، فرانسوا دوبلوا و عبدالحسین زرین کوب مقاله دارند.

کتاب در یک پیشگفتار با عنوان «دولت های دگراندیش ستیز و سرکوب های معرفتی» و دو فصل با عنوان های: «کیش زرتشتی و بدعتگرایی» و «خاستگاه های زندقه و زنادقه» تدوین شده است. فصل اول به ستیز میان موبدان زرتشتی و نوآوران دینی و فکری آن روزگار می پردازد و در فصل دوم ابعاد و خاستگاه مفهوم «زندقه و زندیق» بحث می شود.

«کشاکش های مانوی - مزدکی در ایران عهد ساسانی» و «کیش های یهودی - مسیحی در ایران عهد ساسانی» نام عنوان های بعدی این مجموعه هستند که به زودی منتشر خواهند شد.

نگاهی به رمان «شالی به درازای جاده ابریشم» نوشته مهستی شاهرخی

برشی از کیک زندگی

علیرضا کیوانی نژاد

زندگی آدم ها هم از آن دست نکاتی است که تعریفی واحد را نمی شود برایش ارائه کرد. همین که زندگی را مجموعه ای بدانیم از نکته ها و به قول انقلابی مبارز، عمر مختار، تنها قسمت نخستش یعنی تولد، شیرین است، کفایت می کند، شاید. انسان هم، موجود جالبی است. از آن نظر که واکنش های متفاوتی را در برخورد با نکته های زندگی نشان می دهد. انسان ها در بسیاری از این واکنش ها، نقاط مشترکی دارند، گویی خواسته یا ناخواسته با آن مسائل، زلف گره می زنند و چنان غرق در بحر زندگی می شوند که...

کتاب «شالی به درازای جاده ابریشم» روایتی است از چند نکته زندگی به قلم مهستی شاهرخی. نشر ورجاوند این کتاب را در ۱۴۲ صفحه به بازار عرضه کرد و رمان مذکور توانست جایزه ویژه منتقدان کتاب در سال ۱۳۸۴ را به خودش اختصاص می دهد.

رمان شالی به درازای جاده ابریشم از کنار هم چیده شدن چند عامل واضح و شاید همه گیر در زندگی کسانی که خارج از ایران زندگی می کنند شکل گرفته است اگر بخواهیم اما این نکات را در یک قالب کلی بیان کنیم باید به تفاوت فرهنگ ها که بستری هستند برای خواسته های مردم و زایش فکری آنان، اشاره کنیم.

کتایون دختری است که با هزار امید و آرزو برای تحصیل به خارج از ایران مهاجرت کرده و در همین اقامت با «جان» آشنا می شود. چیزی نمی گذرد که ازدواج می کند و درست از همین ازدواج است که نویسنده، برش خود را به زندگی او می زند. برشی از بالا که می تواند چالش های زندگی کتی و جان را به خاطر تفاوت فرهنگ ها که نتیجه اش می شود بارز شدن نکاتی چون افسردگی، غربت ناشی از تنهایی (حتی بعد از ازدواج) که ادامه احساس غربت در یک کشور دیگر است، تفاوت در نوع خواسته ها و سست بودن پایه های زندگی.

شاهرخی برای این که بتواند واکنش های کتایون و جان را با کلمات، نقاشی کند، یکراست می رود سراغ روایت داستان. با نثری تمیز و بدون شاخ و برگ. اما در این نثر هم، وی از ابتکاری استفاده می کند که پیش از این نیز توسط چند نویسنده دیگر استفاده شده یعنی نوشتن، رویدادها به سبک و سیاق «پازل» گونه. ساده تر اینکه، او در ۶ فصل کتاب، رویدادها را به صورت قطعات پازل کنار هم می چیند. راوی، کتایون است با این تفاوت که در بعضی از قطعات این پازل منظم، فرزندی که هنوز متولد نشده و زندگیش را چند صباحی است در شکم مادر شروع کرده، راوی می شود، صد البته، کوتاه و مفید.

کتاب حاضر نه تحلیل می دهد و نه نگاهی روانکاوانه به مسأله مهاجرت و زندگی در کشوری دیگر دارد. این بستر روایت است که شانس و اجازه تحلیل را به مخاطب می دهد. ریتم داستان گاه آرام و گاه تند است و شاید این همان ضرباهنگ منابعی است که نمی تواند بی ارتباط با روحیات کتایون باشد. کتایون که نمی داند شوهرش او را دوست دارد یا نه و یا حتی نمی داند پس از تولد فرزندش، پدر در کنار آنها هست یا نه. احساس تنهایی، نبود نقاط اشتراک فرهنگی، ترس از شروع زندگی وهم آلود، آشنا نبودن به زبان برای برقرار کردن یک ارتباط عاطفی، فرار از اجتماعی که ریتم حرکتش با موطن اصلی آدمی مغایرت دارد و غیره، جملگی از نکاتی هستند که در ادبیات و یا رمان هایی که به آنها ادبیات مهاجر می گوییم، دیده می شوند. چه این کتاب شاید در گروه بندی ادبیات مهاجر با نشانه هایی که سراغ داریم قرار بگیرد و نگیرد.

کتایون در این رمان یک شخصیت است که صدا هم دارد اما جان، تنها سایه ای است که کتایون از زبانش حرف می زند و گاهی مثل خورشید که از پشت ابر سرک می کشد، به مخاطب چشمک می زند. فرزند کتایون که در بدن او بیتوته کرده، از زبان مادر، پسرک بندانگشتی خوانده و نامیده می شود و صدایی است با بسامدی گاه و بی گاه.

کتایون در تمام لحظاتی که جان، او را تنها می گذارد و به بهانه کار می رود به جایی که نمی دانیم، مدام خیالبافی می کند و آنقدر می بافد که فکر می کنیم خیالاتش به اندازه یک شال دراز می شوند به درازای جاده ابریشم. نویسنده اما در این کتاب تنها روایت می کند و با حربه یک روایت شسته و رفته به کنه روابط بین آدم ها می رود. همین روایت است که به شاهرخی اجازه می دهد «فلاش بک» هایی بزند به گذشته و از زندگی پیشین کتایون نیز تکه هایی را بیاورد که پازل ذهنی مخاطب را کامل سازد.

تمام این ابتکارات - که اگر اشتباهات چاپ مجال می داد و مثل دست انداز، جلوی سرعت مطالعه و روایت را نمی گرفت - گویی در راستای ادای یک مطلب است و آن چیزی نیست جز مواجه شدن انسان با زندگی در غربت و اوج آن مواجهه زمانی است که پای تولد به میان می آید.

«تولد» مخاطب را یاد داستانی از کریستین بوبن می اندازد. کارمندی پشت میزش نشسته که به او خبر می رسد فرزندش به دنیا آمده. تمام راه را تا خانه با سرعت طی می کند و زمانی که به در منزل می رسد، در نمی زند، زنگ نمی زند و بعد از چند لحظه تأمل می رود؛ به کجا؟ از چه چیزی دارد فرار می کند؟

مروری بر رویدادهای ادبی در نشریات جهان

مارگارت آتوود از نوشتن تا اختراع

این هفته دو خبر داغ داریم از دو رویداد جالب که اتفاقاً هر دو در روزنامه ایندیپندنت چاپ شده اند. نخستین خبر به اختراع خانم آتوود بر می گردد، «مارگارت آتوود»، نویسنده معروف کانادایی که خوانندگان آثارش او را فردی بسیار تیزهوش می دانند، یکشنبه آینده از نخستین دستگاه «امضا کننده از راه دور» جهان که خودش اختراع کرده است، پرده برداری می کند.

این دستگاه که LongPen (قلم بلند) نام دارد و آتوود از آن در لندن پرده برداری می کند، به نویسندگان اجازه می دهد که کتاب های خود را برای طرفدارانشان در سراسر جهان از راه دور امضا کنند. روش کار LongPen به این شرح است: نویسنده ای در آن سوی جهان با قلم ویژه کامپیوتر روی صفحه کامپیوترش امضا می کند یا چیزی را با خط خود به یادگار می نویسد و در همان لحظه در این سوی جهان، بازوی رباتیک دستگاه امضا کننده کتاب نویسنده را برای طرفدارش امضا می کند. نویسنده و طرفدارش هم از طریق چت کردن با Webcam در این زمینه با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و گفت و گو می کنند.

این دستگاه علاوه بر کاربرد گسترده خود برای نویسندگان، کاربردهای دیگری نیز دارد که از آن جمله است: بالا بردن ضمانت کارت های اعتباری، نسخه نوشتن پزشکان برای بیماران از راه دور و امضای اسناد قانونی مثل عقدنامه یا طلاق نامه از راه دور.

ایده اختراع چنین دستگاهی در سفری خسته کننده که آتوود برای شرکت در مراسم امضای یکی از رمان هایش در سال ۲۰۰۳ داشت، به ذهن او خطور کرد. او در این سفر در حالی که مدام از شهری به شهر دیگر می رفت و تنها چیزی که می خورد، «فست فود» بود، فکر کرد که حتماً راه بهتری هم برای برگزاری این مراسم وجود دارد. او دوتکنسین را استخدام و شرکت خود را تحت نام Unotchit در تابستان ۲۰۰۴ تأسیس کرد. تولید انبوه دستگاه هم به یک کارخانه در تورنتو واگذار شد.

مارگارت آتوود ۶۶ ساله در پاسخ به این که تبدیل شدنش از نویسنده به مخترع در میان طرفدارانش چه انعکاسی داشته است، به خبرنگار CP تورنتو گفت: «واکنش ها این گونه بود: فوق العاده است! این زن دیوانه است! این جوک است! بی صبرانه می خواهم این دستگاه را بخرم.» اما خبر دوم. کتاب «کشتن مرغ مقلد» اثر معروف «هاربر لی» «درآی گیری» روز کتاب جهان، در انگلستان مقام نخست را بدست آورد و به عنوان کتابی که تمام انسان های بزرگسال در طول عمر خود باید آن را بخوانند، شناخته شد.

آمار کتابخانه های سراسر انگلستان حاکی از این بود که این کتاب بیش از هر کتاب دیگری برای خواندن انتخاب شده است و متصدیان اکثر کتابخانه ها به این کتاب رأی دادند.

روایت زیبای هارپر لی از ماجرای مرد سیاهپوستی که به طور ناعادلانه متهم به حمله به یک دختر سفید پوست می شود، برای او جایزه پولیتزر را به ارمغان آورد و در سال ۱۹۶۲ فیلمی نیز با بازی «گریگوری پک» و «بروک پیترز» بر اساس آن ساخته شد.

در این رأی گیری، «کتاب مقدس» مقام دوم و سه جلدی «ارباب حلقه ها» مقام سوم را کسب کرد.

از جمله کتاب های دیگری که رأی های بالایی را به دست آوردند، می توان به جین ایر «شارلوت برونته»، ۱۹۸۴ «جورج اورول»، «سرود کریسمس «چارلز دیکنز» و غرور و تعصب «جین استین» اشاره کرد.

کتاب های جدیدتر در این میان با اقبال بسیار کمتری روبرو شدند: کتاب های ماجرای عجیب سگی در شب اثر «مارک هادون» و استخوان های دوست داشتنی «آلیس سیبلد» تنها کتاب های جدیدی بودند که در میان ۳۰ کتاب نخست نام آنها به چشم می خورد. تنها یک کتابخانه کتاب «راز داونچی» را که در سراسر جهان پرفروش شده است، برای شرکت در این رأی گیری کاندید کرد. مراسم روز کتاب جهان با برنامه های متعددی در سراسر انگلستان به منظور تشویق مردم این کشور به کتابخوانی برگزار می شود.

طبق آمار بخش خواندن و نوشتن بی بی سی، خواندن کتاب برای ۷۹ درصد مردم انگلستان امری بسیار مهم تلقی می شود و آمار تماشای برنامه های پرطرفدار تلویزیون ۶۷ درصد، بازی های کامپیوتری ۱۵ درصد و باغبانی ۴۹ درصد است.

خبرسازان

«کشف المحجوب هجویری» در انگلستان

کتاب «کشف المحجوب هجویری» به عنوان کهن ترین رساله فارسی در عرفان اسلامی که پیش تر توسط «نیکلسون»، شرق شناس مشهور به انگلیسی ترجمه شده بود، امسال برای چندمین بار در انگلستان تجدید چاپ شد. «کشف المحجوب» نوشته «علی ابن عثمان الجلابی الهجویری»، عارف ایرانی است که توسط انتشارات «تروینو و شرکا» در لندن تجدید چاپ شده است. این کتاب، سال ۲۰۰۲ نیز توسط انتشارات «تاج» در دهلی نو و نیز در همین سال توسط انتشارات «سنگ میل» در پاکستان به زبان انگلیسی چاپ و در دنیای انگلیسی زبان ها منتشر شده بود. شایان ذکر است، «ریموند نیکلسون»، مترجم و مصحح این کتاب، شرق شناس و پژوهشگر برجسته انگلیسی است که در دنیای شرق شناسی به سبب تألیف کتاب های بسیار درباره ادبیات فارسی و عربی و به ویژه عرفان اسلامی شهرت جهانی دارد. وی نخستین مترجم و مصحح «دیوان شمس تبریزی» نیز بود که تا مدت ها در زمره بهترین نسخه های «دیوان شمس» در ایران و جهان، مرجع بسیاری از مطالعات و تصحیح های بعدی بوده است.

صدای آشنا و اهل قلم ایران

شاعران، منتقدان، مترجمان، نویسندگان و ترانه سرایان معاصر ایران به منظور آشنایی مخاطب ایرانی خارج از کشور در شبکه رادیویی ماهواره ای «صدای آشنا» معرفی می شوند.

این برنامه که «یک قطره از این دریا» نام دارد، به منظور آشنایی علاقه مندان حوزه ادبیات و هنر با تحولات اخیر ادبیات امروز ایران، هر شنبه و یکشنبه از ساعت ۱۳ الی ۱۳:۳۰ برای گیرندگان ماهواره HOT BRID در شبکه رادیویی «صدای آشنا» پخش می شود. نخستین قسمت «یک قطره از این دریا» که هفته گذشته پخش شد، به گفت و گو با «عمران صلاحی»، شاعر طنزپرداز معاصر اختصاص داشت. قسمت های آینده این برنامه به گفت و گو و معرفی «هوشنگ مرادی کرمانی»، «کیومرث منشی زاده»، «اسدالله امرایی»، «بنفشه حجازی»، «جواد شریفی»، «سپیده جدیری»، «چیستا یثربی»، «فرزین هومانفر» اختصاص دارد. این برنامه از پروژه های شبکه اقیانوسیه محسوب می شود و تهیه کننده آن «انسیه سمیع پور» است.

«لاک پشت پیر» در کتابفروشیها

کتاب «لاک پشت پیر» با ترجمه حسین ابراهیمی الوند، به تازگی وارد پیشخوان کتابفروشیها شده است.

کتاب «لاک پشت پیر» نوشته «داگلاس وود» با ترجمه حسین ابراهیمی (ال-وند) و تصویرگری پیمان رحیمی در ۴۸ صفحه، شمارگان ۳۰۰۰ نسخه و بهای ۱۷۰۰ تومان از سوی نشر افق وارد پیشخوان کتابفروشی ها شد.

لاک پشت پیر افسانه ای است شاعرانه از گفت و گوی حیوانات گوناگون و درک متفاوت آنان از خداوند و هستی. این کتاب برنده ۸ جایزه ادبی در دنیا شده است و منتقدان از کتاب لاک پشت پیر با عبارت کتابی به شیوه صوفیان یاد کرده اند.

این کتاب تاکنون ۲۸ بار چاپ شده است و نزدیک به یک میلیون نسخه از آن به فروش رفته است. از جمله جوایزی که نصیب این کتاب شده می توان به جایزه کتاب کودک، مینه سوتا ۱۹۹۲، جایزه کتاب کودک انجمن بین المللی کتابخوان، جایزه کتاب سال کتابفروشان آمریکا IBBY، جایزه انجمن کتاب فروشان آمریکا و جایزه ناشران میدوست، اشاره کرد.

دعوای موش و گربه

چاپ دیگری از کتاب «موش و گربه» نوشته «عبید زاکانی» با کتاب آرایی فرشانک غفاری روانه پیشخوان کتابفروشیها شد.

مثنوی «موش و گربه» عبید زاکانی شاعر قرن هشتم هجری، است این کتاب داستانی عامیانه و پند آموز را روایت می کند که به عنوان یکی از نمونه های موفق تمثیل سیاسی در ادبیات ایران شناخته می شود.

حکایت طنز آمیز موش و گربه در این کتاب نمادی از رویدادی تاریخی در دوران زندگی عبید زاکانی است که برخی از پژوهشگران و محققان گمانه زنی های مختلفی در مورد آن کرده اند.

این کتاب نخستین جلد از مجموعه کتابهایی است که نشر افق از این پس با عنوان «نگاه امروز» به چاپ خواهد رساند. موش و گربه در ۴۵ صفحه با قطع خشتی (بزرگ) در شمارگان ۳۰۰۰ نسخه و با بهای ۲۲۰۰ تومان توسط این ناشر به چاپ رسیده است.